

Tízéves a Hatvani István Szakkollégium*

Amikor eljött a rendszerváltozás ideje, a Kossuth Lajos Tudományegyetem rektora, Bazsa György írásban kérdezte meg az egyetem tanárait, hogy mit tennének az egyetem érdekében, ha erre szabad kezet kapnának. Többen azt válaszoltuk, hogy kollégiumot alapítanánk, olyat, mint az Eötvös Kollégium.

A kollégiumot, amely Eötvös József nevét viseli, Eötvös Loránd szervezte meg 1895-ben, úgy, hogy a 100 férőhelyből 30 ingyenes volt. Az ingyenes helyeket a tanulási, illetve falusi néptanítók tehetséges gyermekeinek juttatták. A többi helyekre is elsősorban tanítók és tanárok gyerekei kerültek.

Az elmúlt évszázad során az Eötvös Kollégium tagjaiból verbuválódott a magyar értelmiség egyik legkiemelkedőbb csoportja. A kollégium tagjának lenni szellemi rangot jelentett, amivel olyan kötelességek jártak, amelyek az erkölcsi rangot is magas szintre emelték.

Tíz évvel ezelőtt nagy örömmel vettem hírül, hogy megalakult a Hatvani István nevét viselő Szakkollégium, amelynek első igazgatója Beck Mihály professzor lett. Én aktívan azóta veszek részt a kollégium életében, amióta Veliky János, a jelenlegi igazgató biztatására elkezdtem szervezni a Hatvani István Szakkollégium Baráti Körét.

* Elhangzott 2007. április 12-én, a Hatvani István Kollégium fennállásának 10 éves évfordulójára rendezett tudományos ülésen.

A mai jubileumi ülésre készülve feltettem magamnak a kérdést, hogy ugyan mit is mondhatnék, mit is tanácsolhatnék a kollégium fiatal tagjainak.

Eszembe jutott Thalesz nagy mondása, pontosabban parancsolata, amit a Delfoi-i templom falára véstek: „Ismerd meg tenmagadat!” „Gnóti széauton!” Ez a parancsolat ma még fontosabb, mint valaha, mert a világ ma bonyolultabb, mint bármikor korábban. Ha nem ismered meg magadat, könnyen eltévedhetsz. De mi az, amit meg kell tudnod saját magadról? Bizonyára sok mindent. Én most csak egyet emelek ki.

Egy pár évig fizika-történetet tanítottam Debrecenben. Egyszer megkérdeztem saját magamtól, hogy mi volt a legérdekesebb, amit a fizikatörténetből tanultam. Azt hiszem, a legérdekesebb az volt, hogy Arisztotelész, az emberiség egyik legnagyobb lángelméje téves dolgokat tanított a fizikáról. Szerinte ahhoz, hogy valami mozogjon, valamilyen mozgatóra van szükség. Csak kétezer évvel később, Newton ismerte fel, hogy „minden test megmarad az egyenes vonalú, egyenletes sebességű mozgás állapotában, mindaddig, amíg valami ebben meg nem zavarja”. Ennek igazságában ma már senki sem kételkedik.

Arisztotelész azt tanította továbbá, hogy az égen érvényes törvényektől különböznek a Földön érvényes törvények, hiszen az égen minden szabályosan mozog, a Földön meg összevissza.

Kétezer évnek kellett eltelnie, amíg Newton felismerte, hogy az alma ugyanúgy esik a Föld felé, mint a Hold. A mozgásukban látható különbség csupán a kezdő feltételekből következik, és nem a törvények különbözőségéből. Azok a törvények, amelyek érvényesek az égen, igazak a Földön is. Az űrben jelenleg fent keringő Simonyi Károly fejére nem esik a magával vitt alma, sem az űrhajó, mert mindhárman ugyanolyan kezdőfeltétellel kezdtek keringeni.

Érdeemes rámutatni, hogy amikor Arisztotelész a fizikáról téves dolgokat tanított, kortársai tökéletes szobrokat faragtak, olyanokat, mint a diszkoszvető, vagy a dárдавívó, és olyan tökéletes épületeket tudtak emelni, mint az Akropolisz, vagy a Kariatidák csarnoka. Homérosz eposzai tökéletesek voltak a maguk nemében.

Mi volt az oka ennek a kiáltó különbségnek? Sokat gondolkodtam ezen. Azt hiszem, hogy a magyarázatot megtaláltam. A fizikához, vagy általánosabban fogalmazva a természet megismeréséhez arra van szükség, hogy részeire bontsuk a megismerendőt, majd pedig türelmesen elemezzük a részle-

teket. Az analízis során gondosan figyeljük meg a differenciákat. Ezzel szemben a művészeti alkotások létrehozásához nem a részletek a fontosak, hanem az egész. A diszkoszvetőt, vagy a dárдавívót nem részleteiben kell tökéletesen megformázni, hanem az egészet, a maga teljességében. Az alkotónak nem differenciálnia kell, hanem integrálni. Nem az analízis a fontos, hanem a szintézis.

Ezek alapján azt hiszem, hogy mindenkiben két különböző tehetség lakozik. A részekre bontó és az egészé egyező képesség. E két fajta tehetség mindenkiben más és más arányban van jelen.

Amikor Thaleszt követve arra biztatlak, hogy „ismerd meg tenmagadat”, akkor arra biztatlak, hogy derítsd ki azt, hogy milyen arányban van tehetséged a dolgokat részre bontani, azaz analizálni, illetve milyen arányban van tehetséged valami egészet létrehozni, azaz szintézist teremteni.

A pályaválasztáskor is, és az életed során felmerülő későbbi választások során is ez az önmagadra vonatkozó ismeret vezéreljen utadon!

Lovas István

A tartós stressz szerepe a betegségek kialakulásában. A multidiscplinális endokrinológia helye a megelőzésben és a gyógyításban

Kelet-Magyarországi Endokrin Tavasz Hétvége,
Hajdúszoboszló, 2007. március 2–3.

Az endokrinológia mirigyekkel, azok termelte anyagokkal, az ún. hormonokkal foglalkozó tudomány. Minél többet ismerünk meg az emberi szervezet működéséről, annál több hormon, hormonszerű anyag és szerepük válik ismertté a fiziológiás és a kóros, patológias szabályozásokban. Összekötő kapocsként rendeződnek össze ál-

taluk az anyagcsere, az immunológiai és az idegrendszeri folyamatok. Az endokrinológia nem tartozik a gyakorló orvosok kedvenc és könnyen elsajátítható ismeretei közé. Ezért az endokrinológiát művelő szakorvosoknak feladatot kell vállalni ezen speciális tudás megismertetésében, nemcsak egymás között, hanem a háziiorvosi gyógyítást segí-